

VERENIGING „OUD VORDEN” te Vorden

„VORDENSE KRONYCK”

Uitgave van de vereniging „Oud Vorden”, opgericht 30 maart 1981.

Zevende jaargang, no. 1, januari 1989.

Oplage 200 exemplaren.

Secretariaat: Mevr. J. Vreeman, Zutphenseweg 10, Vorden.
Tel. 05752-1253.

Bankrelatie: Bondsspaarbank rek.nr. 92.31.08.394
t.n.v. Vereniging „Oud Vorden”.

Ten geleide

Bij het lezen van deze "Kronyck" zult u merken, dat de opzet enigszins anders is.

Omstreeks deze tijd van het jaar was u gewend de "Midwinterpraot" te ontvangen. De redactie is van mening dat dit ten behoeve van de documentatie wat verwarring kan geven, zeker wat het later terugzoeken betreft. Vandaar dat u in het vervolg alleen nog de "Kronyck" als verenigingsorgaan ontvangt.

Er zijn wat meer mededelingen in verwerkt die betrekking hebben op de activiteiten van de vereniging. Daardoor krijgen ook de leden, die onze avonden niet of weinig bezoeken, toch wat meer inzicht in het werk van de vereniging. Hartelijk dank aan diegenen die op enigerlei wijze aan de totstandkoming van dit nummer hun medewerking hebben gegeven.

Bijdragen in dit nummer van:

J. v.d. Broek

H.C. Kettelerij

J. Vreeman-Dekker

H.G. Wullink

J. Eefting

Verenigingsavonden

De eerste avond van dit seizoen '88/'89 had 17 oktober plaats in "'t Pantoffeltje". Met zo'n honderd aanwezigen was de zaal tot de laatste plaats bezet. Fijn voor het bestuur, zo'n opkomst!

En natuurlijk ook voor de heer Stikvoort uit Arnhem die een dia-lezing hield over het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem.

Door zijn prettige verteltrant wist de heer Stikvoort er een bijzonder boeiend betoog van te maken, waar iedereen volop van genoten heeft.

Op 15 november mochten we in "De Herberg" naast zo'n 80 leden (!), de heer Schulte uit Arnhem begroeten.

Deze hield een dia-lezing over "Kerken in Gelderland".

De heer Schulte, die werkzaam is bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, gaf een zeer deskundige uiteenzetting over alles wat bij de kerk betrokken is zoals bouw, geschiedenis, versiering enz.

Al met al een zeer leerzame avond waar de leden veel van opgestoken hebben.

Reis naar Xanten

Op zaterdag 4 juni 1988 namen een 40-tal leden deel aan de jaarlijkse reis, ditmaal naar Xanten (West-Duitsland).

Deze reis was een gemeenschappelijke die in samenwerking met de oudheidkundige verenigingen 's-Heerenberg, Hengelo Gld., Emmerik, Gendringen en Wehl werd georganiseerd, de heer J. Thoben van de vereniging 's-Heerenberg verzorgde in hoofdzaak deze organisatie.

Na met eigen auto naar Emmerik gereden te zijn, ging het hele gezelschap (\pm 280 personen) om negen uur aan boord waarna het stroomopwaarts de Rijn opging naar Xanten. Het vertrek was oorspronkelijk een uur later gepland, maar in verband met een popconcert later op de dag in het theater in de Romeinse nederzetting ging men al zo vroeg op pad.

In tegenstelling tot de aanvankelijk afgesproken tijd van 11.30 uur werd de koffiemaaltijd aan boord reeds v.a. 9.30 uur opgediend. Schijnbaar kwam men anders in tijdnood door het grote aantal personen dat van een en ander moest worden voorzien.

Om \pm 12 uur werd in Xanten aangelegd, waarna, al naar eigen keuze en interesse, vervoer per bus volgde naar het centrum van Xanten of naar de Romeinse nederzetting, even buiten de stad.

In de stad zijn diverse oude panden te bewonderen, het meest interessant is natuurlijk de Dom. Het Heimat-museum laat veel zien van wat er uit de Romeinse tijd is opgegraven. Over deze tijd geeft ook de Romeinse nederzetting, even buiten Xanten gelegen, veel informatie. Deze nederzetting wordt (en is gedeeltelijk al) herbouwd op de opgegraven funderingen die hier blootgelegd zijn, een en ander in dezelfde vorm en indeling, zoals men veronderstelt dat ze vroeger geweest zijn. Een excursie die meer dan de moeite waard was om mee te maken.

Na een stroomafwaarts vlotte reis was het gezelschap om \pm 6 uur weer in Emmerik.

De Vordense deelnemers genoten daarna nog van een goed verzorgd diner in "de Rotonde".

Hoewel de reis in grote lijnen goed georganiseerd was, is het misschien toch aan te bevelen de reis in kleiner verenigingsverband te organiseren, waardoor er toch wat meer greep op het geheel is.

Tentoonstelling

In het Rijksmuseum Twenthe, Lasonderstraat 129-131, is vanaf vrijdag 9 december de tentoonstelling "De laatste gang" ingericht.

Deze tentoonstelling geeft een overzicht van dood en rouw in geschiedenis en gebruiken in Oost-Nederland en Westfalen.

De openingstijden zijn:

dinsdag t/m vrijdag: 10-17 uur; zaterdag, zon- en feestdagen: 13-17 uur.

Nieuwjaarsdag gesloten.

De tentoonstelling "De laatste gang" is te zien tot en met 5 februari 1989.

Uitreiking Jaarboek Achterhoek en Liemers

Op 2 november jl. vond op het gemeentehuis Kasteel Vorden de uitreiking plaats van het eerste exemplaar van het Jaarboek voor Achterhoek en Liemers, een uitgave van de "Mr. H.J. Steenbergen-stichting". Deze laatste staat in nauwe relatie tot de Oudheidkundige vereniging "De Graafschap".

Ook de Oudheidkundige vereniging "Oud Vorden" ontving voor deze avond een uitnodiging en was daar vertegenwoordigd door H.G. Wullink en L. Schoolderman.

Namens de Mr. H.J. Steenbergen-stichting overhandigde de heer W. van Keulen het eerste exemplaar aan burgemeester Kamerling van Vorden, waarbij hij deze alsnog feliciteerde met zijn benoeming in Vorden.

Ons lid, de heer J. v.d. Broek, vertoonde na de uitreiking een dia-serie over hooi- en zaadbergen in de gemeente Vorden. Op een duidelijke wijze liet de heer v.d. Broek de aanwezigen vorm en werking van de diverse typen zien. Tevens kwam uit zijn betoog naar voren dat er ernst gemaakt moet worden met de pogingen deze hooi- en zaadbergen te behouden, daar velen al in verval staan van verval verkeren. Ook voor onze vereniging ligt hier misschien een dankbaar werkterrein.

Tot slot zij nog vermeld dat in het bovengenoemde jaarboek, naast vele andere zeer lezenswaardige artikelen, ook een artikel van de heer J. v.d. Broek is opgenomen dat handelt over de boerderij "Boeijink" in de Wildenborch, bewoond door de fam. Brunsveld.

Excursie Doesburg

Op eigen gelegenheid waren op woensdag 21 september 1988 zestien van onze leden naar Doesburg gekomen waar ze zich bij de Grote- of Martini-kerk verzamelden.

Onder leiding van een gids werd daarna een rondwandeling langs oude gebouwen en monumenten in Doesburg gemaakt.

Doesburg heeft veel te bieden aan degenen die in de vroegere bouwkunst geïnteresseerd zijn. Vooral De Waag en het stadhuis zijn op dit gebied juweeltjes.

Met een goede uitleg door de gids was dit zonder meer een bijzonder leerzame wandeling.

Aansluitend hierop werd een bezoek gebracht aan de Doesburgse mosterd-fabriek die nu als museum is ingericht. Een museum waar ook nu nog steeds mosterd wordt gemaakt en zodoende de bezoekers een goed inzicht in de wijze van fabriceren geeft, temeer daar hier allerlei apparatuur staat opgesteld die bij de mosterdfabricage werd of wordt gebruikt.

Met een verfrissing in de Mosterdhoeve werd deze gezellige middag besloten.

Het Gallée-monument te Vorden

De naam Gallée is nauw met de gemeente Vorden verbonden, vooral door de drie burgemeesters met die naam, die Vorden gekend heeft.

Maar vóór deze burgemeesters waren er al Gallée's in Vorden. Peter Antony Gallée vervulde er onder andere de functies van schoolmeester en koster; een gebruikelijke combinatie in die dagen. Hij leefde van 1736 tot 1813 en was getrouwd met Anna Margaretha Stroman.

Hun zoon, **Johan Hendrik Gallée**, die leefde van 1770 tot 1847, werd in het jaar 1803 benoemd tot Rigter van Vorden, in 1811 tot Maire en in 1818 tot Scholt. Vanaf 1825 werd hij Burgemeester genoemd, een titel, die in zijn Maire-periode vanaf 1813 tot 1818 ook al gebruikt werd.

Hij was in functie tot 1846. Vóór zijn benoeming tot Rigter was hij, van 1795 tot 1803, secretaris van de municipaliteit en het ambtsbestuur.

Het begin van zijn burgemeestersperiode is blijkbaar later onvoldoende bekend geweest, want op de gedenksteen in het Gallée-monument staat daarvoor het jaar 1798 vermeld. Hij was getrouwd met Pieterrella Elshoff.

Na Johan Hendrik Gallée was Jhr. van Panhuys korte tijd burgemeester, totdat in 1853 **Johannes Hermanus Gallée** in die functie werd benoemd. Laatstgenoemde was in 1822 geboren als achtste van de twaalf kinderen van burgemeester Johan Hendrik Gallée en Pieterrella Elshoff; hij overleed in 1901. Hij beëindigde zijn burgemeestersambt in 1893. Vóór zijn burgemeesterperiode was hij al, vanaf 1846, secretaris van Vorden geweest en hij bleef die functie ook vervullen gedurende en in combinatie met zijn burgemeesterschap. Hij was getrouwd met Neeltje van Olst.

De volgende burgemeester was **Pieter Gerrit Gallée**, de oudste zoon van Johannes Hermanus Gallée en Neeltje van Olst. Hij leefde van 1851 tot 1918 en was burgemeester van Vorden van 1893 tot zijn overlijden. Hij trouwde op 13 mei 1877 met Johanna Henriëtte Pieterrella Mellink, zijn volle nicht. Zij woonden vanaf 1902 (met een korte onderbreking van 1902 tot 1907, toen ze op de Decanije woonden) op de Villa Midwijck aan de Zutphenseweg, de huidige apotheek.

Ter nagedachtenis aan de drie burgemeesters Gallée is in het jaar 1921 een monument opgericht in het centrum van het dorp Vorden, nabij de aansluiting van de Raadhuisstraat aan de Zutphenseweg-Dorpsstraat.

In die tijd werd Vorden voorzien van electriciteit en dat was een goede aanleiding om het monument de vorm te geven van een lantaarn voor de straatverlichting. De lantaarn kreeg drie armen, alle voorzien van een lamp; dat was symbolisch voor de drie Gallée's, die geëerd werden.

In het bakstenen voetstuk van het monument werden drie natuurstenen platen opgenomen, met de volgende inscripties:

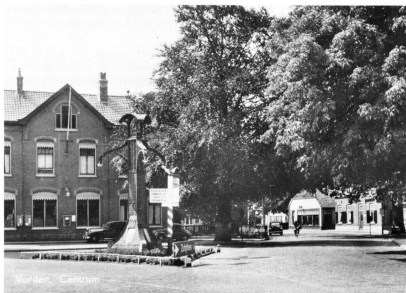
In dankbare herinnering aan J.H. Gallée
Burgemeester van Vorden 1798 – 1846

In dankbare herinnering aan J.H. Gallée
Burgemeester van Vorden 1853 – 1893

Huldeblijk aangeboden aan P.G. Gallée bij gelegenheid
van zijn 25-jarig jubileum als
Burgemeester van Vorden 1893 – 7 februari 1918

Het monument is bekostigd door de Vordense bevolking. Daartoe was een comité gevormd, dat de gelden inzamelde en de opdracht tot de vervaardiging van het monument verstrekte.

De ondergrond, waarop het monument is geplaatst, was oorspronkelijk eigendom van mevrouw dr. Gewin-Mellink te Delden. Uit haar nalatenschap is het stukje grond geschonken en door haar erfgenamen overgedragen. Bij Raadsbesluit van 30 september 1920 werd de schenking van dit perceeltje grond, ter grootte van 144 m², kadastraal bekend sectie K, no. 1661, door de gemeente Vorden in dank aanvaard, met de vermelding: "...ter plaatsing van een monumentale lantaarn ingericht voor elektrische verlichting, tot aandenken aan de Heer P.G. Gallée en diens voorgelacht in leven Burgemeester dezer gemeente..."

Het Gallée-monument voor het postkantoor te Vorden.

In het verslag van de gemeenteraadsvergadering van 15 december 1920 wordt vermeld dat de heer Thate als voorzitter van de monumentencommissie mededeelt dat het aan de gemeente aan te bieden monument wegens de hoge prijzen steeds was uitgesteld doch "dit jaar de Gemeente zal worden aangeboden". 't Jaar liep toen al ten einde en uit andere stukken blijkt, dat hier op het jaar 1921 wordt gedoeld.

In de Zutphensche Courant van dinsdag 8 november 1921 stond het volgende bericht:

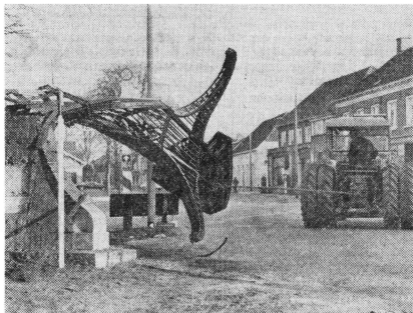
"Heden is op 't plein voor ons Postkantoor op het gemetselde voetstuk opgericht het driehoekig ijzeren bovenstuk met aan den top drie armen voor electriche lampen, waardoor de monumentale lantaarn ter nagedachtenis aan wijlen burgemeester P.J. Gallée zoogoed als voltooid is."

Van een officiële overdracht van het monument zijn tot heden nog geen berichten of publicaties gevonden.

Wël is het bekend, dat de bouwers van het monument op hùn (in de bouwwereld niet ongebruikelijke) manier een klein feestje hebben gevierd. In de daarbij overschietende fles werd een briefje gestopt en de fles werd ingemetseld in het monument. Daarmede zijn dan tevens de bouwers bekend, want het geschrevene luidde als volgt:

"'t Wapen van Vorden, Brandenburg. Vorden 27 oct. 1921. Dit monument werd gemetseld door Engelbertus Marinus Jan Beefink in oktober 1921, het ijzerwerk gemaakt door Hendrik Barendsen, het steenhoutwerk door G. Hesselink uit Zutphen, aannemer van dit werk Dirk Anton Jansen, Vorden. Gedaan te Vorden, den 27 oct. 1921."

Toen, in het jaar 1964, de aansluiting van de Raadhuisstraat aan de Rijksweg moest worden verbeterd, stond het monument in de weg. De lampen waren al niet meer in gebruik en vervangen door moderne lichtmasten. Hoewel niet van ganse harte, heeft het gemeentebestuur toen het besluit genomen het monument met lantaarn te slopen, maar de natuurstenen platen met de inscripties in een vervangend monument te herplaatsen. Gekozen werd voor een dubbele bank met bloembak, op te richten aan de Burgemeester Gallée-straat bij de Coöperatieve Zuivelfabriek. De straatnaam en het monument werden zo aan elkaar verbonden.

Gallée-monument uit Vorden's dorpsbeeld

Het Burgemeester Gallée-monument op het dorpsplein voor het postkantoor te Vorden is het slachtoffer geworden van het verkeer. Vrijdagmorgen is het gesloopt en als oud ijzer verkocht aan de firma Levison te Zutphen. Toen het tegen de grond lag kwam een fles te voorschijn, met als inhoud een briefje, waarop het navolgende stond vermeld: "t Wapen van Vorden, Brandenburg. Vorden 27 oct. 1921. Dit monument werd gemetseld door Engelbertus Marinus Jan Beeftink in oktober 1921, het ijzerwerk gemaakt door Hendrik Barendsen, het steenhouwwerk door G. Hesselink uit Zutphen, aannemer van dit werk Dirk Anton Jansen, Vorden. Gedaan te Vorden den 27 oct. 1921".

Niet iedereen nam het gemeentebestuur deze beslissing in dank af. Het monument was een geschenk van de bevolking en de gemeente had daar niet "zomaar" over kunnen beslissen. In principe wel terecht, maar praktisch wat moeilijk. Hedentendage zou wellicht getracht zijn toch het oude monument te handhaven of te verplaatsen, maar toendertijd werd over dit soort zaken wat "gemakkelijker" gedacht.

Het personeel van Gemeentewerken Vorden heeft de fundering voor het nieuwe monument gestort en daarbij, traditiegetrouw, flesoorkondes ingemetseld, met de volgende teksten:

*Er stond voor 't gemeentehuis in dagen van weleer
een monument ter ere van 't geslacht Gallée
Totdat door dwang van het verkeer
't besluit moest vallen: "t kunstwerk naar benee".*

*Dies werd met spoed en besluitvaardigheid
een nieuwe ereplaats aan 't drietal hier bereid
Gebouwd van onvergankelijke steen
om stand te houden door de eeuwen heen.*

9 okt. 1964

*en: De fundering van dees' eresteen
werd gemaakt door gemeentewerken alleen
Gevestigd op het zweet en de beton
rust thans 't vergane heldendom.*

*Daarom beschouw' men dit ereblijk
als een symbool van de arbeidzaamheid
van gemeentewerkers als leeuwen.
Hun werk trotseert de eeuwen.*

9 okt. 1964

Of het werk werkelijk de eeuwen zal trotseren, zal moeten blijken; wat is immers eeuwig in deze wereld!? De achterliggende Zuivelfabriek wordt nu gesloopt en daar zullen nieuwe wooneenheden verrijzen. 't Is echter wel de bedoeling dat het huidige monument daarbij kan blijven staan.

Hoe het ook moge gaan, vast staat dat de drie burgemeesters Gallée gedurende vele jaren hun krachten aan de gemeente Vorden hebben gegeven en een waardig monument in het dorp verdienen.

J. van den Broek
met medewerking van
de gemeente-archivaris
J. Eefting.

“Het Poortje van de Wehme”

In de voormalige pastorie, die op de plaats van het huidige verzorgingscentrum “de Wehme” heeft gestaan, bevond zich een bijzondere ingangspartij. Deze ingangspartij werd bij afbraak van de pastorie in 1960 opgeslagen in het monumentendepot te Valburg.

Tijdens de verbouw en uitbreiding van “de Wehme” kwam uit de Werkgroep Leefbaarheid in 1987 het idee om dit poortje weer terug te plaatsen in de onmiddellijke omgeving van de voormalige pastorie.

Uit een gesprek met het bestuur van “de Wehme” en het architectenbureau Geels en Bokhorst blijkt echter dat er geen geld beschikbaar is om de kosten te dekken. Diezelfde avond (12 oktober 1987) wordt in een bijeenkomst van de Vereniging “Oud Vorden” besloten dit poortje te adopteren. Verscheidene aanwezigen gaven zich op om belangeloos hun medewerking te verlenen, diverse ambachtslieden sluiten zich hierbij aan.

Op 22 oktober gaan B. Bargeman en J. v.d. Broek naar het depot in Valburg en stellen een onderzoek in naar de toestand van het poortje.

Op 5 november wordt het poortje in onderdelen naar Vorden gehaald door H. Groot Bramel, B. Bargeman en J. v.d. Broek. In de daaropvolgende maanden worden de verflagen van het natuursteen verwijderd met hulp van diverse middelen. Mej. Dolleman stelde hiervoor het afbijtmiddel ter beschikking.

Het bijna vergeten poortje van de voormalige pastorie; teruggehaald uit Valburg.

Op 24 december 1987 wordt de fundering gegraven en de fundering wordt op 22 februari 1988 gestort met beton die de heer A.H.A. Hartman gratis ter beschikking stelde.

Op 23 februari 1988 verleent de gemeente toestemming tot plaatsing op grond van het bestemmingsplan.

In het tijdvak van 22 februari tot juli 1988 volgde het opmetselen van het poortje plus het plaatsen van de natuurstenen elementen. Dit gebeurde door B. Bargeman met hulp van G. Koop, H. Groot Bramel en J. v.d. Broek. Het hang- en sluitwerk werd door G. Koop weer in orde gemaakt. De fa. Hesselink verzorgde het natuursteen, de fa. Wiltink de afdekking van de deur en de fa. Boerstool schilderde de deur opnieuw, dit laatste bleek een heel karwei.

Op 3 augustus 1988 werd de deur in het poortje gehangen waarmee het karwei klaar was, de fa. Kettelerij zorgde daarna nog voor een passende beplanting.

Het gemeentebestuur van Vorden verleende alle mogelijke medewerking en zegde een bedrag van f 1.500,- toe als bijdrage in de kosten. Door de zelfwerkzaamheid van de leden van "Oud Vorden" en de gratis medewerking van eerdergenoemde ambachtslieden bedroegen de totale kosten uiteindelijk maar f 942,-, welke kosten door de gemeente aan de Vereniging "Oud Vorden" werd uitbetaald.

Op 3 oktober 1988 werd op een feestelijke bijeenkomst het poortje officieel overgedragen door de Vereniging "Oud Vorden" aan het bestuur van "de Wehme" waarna de laatste bewoonster van de oude pastorie, mev. Jansen-van Soest, het poortje in gebruik stelde d.m.v. een prachtige, door G. Koop vervaardigde sleutel.

Mevrouw Jansen-Van Soest, de laatste bewoonster van de voormalige pastorie stelt het poortje van De Wehme weer in gebruik. Rechts burgemeester E. Kamerling.

De kuiperij van Hofs aan de Dorpsstraat te Vorden

Zoals vele oudere Vordenaren zich nog zullen herinneren, stond het pand van de familie Hofs vroeger op de plaats, waar nu de showroom van de rijwielhandel Kuypers is.

Achter de benzinepomp staat het pand van de kuiperij van Hofs, rechts van het hoge huis het tweede huis.

In de vorige eeuw oefende Johan Hofs (die leefde van 1847 tot 1912) hier al zijn kuiperij uit. Hij had het pand in 1873 gekocht van Hendrikus Wesselink. Het was een bekende figuur in Vorden, die onder andere van 1905 tot 1912 lid was van de gemeenteraad van Vorden en gedurende het laatste deel van die periode, van 1911 tot 1912, de functie van wethouder vervulde.

Deze Hofs was getrouwd met Geertruida Emsbroek. Zij hadden geen kinderen en dat gaf hun neef Johan Hofs (1884–1950) de gelegenheid bij hen in huis te komen en het kuipersvak te leren en later over te nemen. Deze Johan trouwde in 1908 met Gerritje Johanna Winkelman, een dochter van de tuinman van de Wildenborch, die op het Blokhuis woonde.

Johan Hofs en zijn vrouw Geertruida Emsbroek, omstreeks 1900.

Johan Hofs en zijn vrouw Gerritje Winkelman, omstreeks 1915.

Het echtpaar Hofs-Winkelman werd gezegend met drie kinderen: Gerrit Jan, Hendrika Geertruida en Johanna Wesselina. Gerrit Jan, geboren in 1914, was degene, die in de zaak van zijn vader werd opgeleid en deze in 1950, toen zijn vader overleed, overnam. Hij trouwde in 1946 met Hendrika Geertruida Brummelman van 't Alderkamp in Delden.

Gerrit Jan Hofs was de laatste kuiper; hij oefende zijn bedrijf uit tot 1960. In dat jaar trad hij in dienst van de Vordense Coöperatieve Zuivelfabriek, waar hij tot zijn pensionering in 1977 in de melkontvangst heeft gewerkt.

Naast de kuiperij heeft de familie Hofs ook steeds een klein boerenbedrijf uitgeoefend. Op diverse plaatsen rondom het dorp Vorden lagen de daarvoor benodigde gronden; het vee werd echter steeds aan de Dorpsstraat gestald.

In de kuiperij werden van oorsprong allerlei soorten tonnen gemaakt, zoals zuurkooltonnen, wastonnen, enz. Dat waren merendeels zogenaamde "kui-pen"; open tonnen, die van boven wijder werden.

Later, toen de Vordense Zuivelfabriek zich uitbreidde en onder andere veel boter ging exporteren, werden daarvoor botertonnen gemaakt. De vraag naar die soort tonnen nam zó toe, dat in de jaren net vóór en na de laatste wereldoorlog praktisch alleen nog maar botertonnen werden vervaardigd.

Botertonnen, volgens de afgebeelde vorm, werden in de kuiperij van Hof's gemaakt.

Uit: De Gevelstenen spreken, door J.R. Schiltmeijer. Amsterdam, Minerva, 1973.

Gerrit Jan Hof's als sneeuwruimer, met het huis op de achtergrond, omstreeks 1950.

Het vervaardigen van de ouderwetse kuipen was een heel karwei. Eerst moesten de houten duigen bewerkt worden; de zijkanten werden daarbij iets schuin geschaafd om in het uiteindelijke ronde model goed aaneen te sluiten. Om de gewenste vorm te krijgen, moesten de duigen daarna nat gemaakt worden en in de rondte gezet binnen een tijdelijke ijzeren band. In de ton werd dan een vuurtje gestookt, waardoor de duigen krom trokken; door de band aan te slaan kwamen ze dan dicht tegen elkaar, waarna de blijvende banden, van gegalvaniseerd ijzer, konden worden aangebracht. Vervolgens kon de ijzeren band worden verwijderd. De bodem werd aan de zijkanten bijgeschuind en in de groeven geplaatst, die daarvoor in de duigen waren gemaakt.

Door de gegalvaniseerde banden bleven de duigen en de bodem dan op hun plaats. In de werkplaats bevond zich een open vuur (omgeven door een gebogen plaat) voor het verwarmen van de binnenkant van de tonnen, zoals hierboven is vermeld.

Verder stonden er twee dikke boomstronken, die min of meer als werkbank dienden en waarop de kuipen werden geplaatst om de verschillende bewerkingen te ondergaan.

Het maken van de botertonnen was veel eenvoudiger. Ze hadden vaste maten en een vast model. Er werden twee soorten gemaakt; voor 50 pond en voor 100 pond boter. De 100-ponds tonnen waren verre in de meerderheid.

Het hout voor deze tonnen was mooi wit beukenhout, dat uit Denemarken werd ingevoerd. Het werd geleverd als kant-en-klare duigen in pakken. Zo'n pak bevatte voldoende hout voor 10 tonnen van 100 pond.

De houten hoepels om de tonnen werden gemaakt van gespleten wilgetenen uit de grienden. Per dag kon een kuiper 10 à 15 tonnen voor 100 pond boter maken. Toen het gebruik van houten tonnen voor de export van boter in onbruik raakte, is de produktie gestaakt. Dat was omstreeks het jaar 1960.

De woning met kuiperij is in 1962 aan de buurman, garage Kuipers, verkocht en de gebouwen zijn toen afgebroken om plaats te maken voor de, in het begin van dit verhaal genoemde, showroom.

De familie Hofs is toen verhuisd naar de woning "de Steege" aan de Zutphenseweg in Vorden, en woont daar nog steeds.

J. van den Broek
met medewerking van
de vroegere kuiper G.J. Hofs,
de heer P. Bakker en
de gemeente-archivaris
J. Eefting.

Opmetingstekening uit 1942 van P. Bakker, architect te Vorden.

Buurtvereniging "Delden"

Heb ik eerder iets geschreven over de burenplicht of naoberschap, deze keer iets over de buurtschap Delden.

Deze buurtschap, voor de invoering van de straatnaamnummering bekend onder de letter B, no's 1 tot en met 222, was nogal uitgestrekt.

Zelfs Kettelarij van 't Waggelink en Lenderink op de Eersteling, die je eerder als behorend bij Linde zou verwachten, hadden de letter B aan het huis, evenals nog enkele huizen aan de Lankhorsterstraat, welke vanuit Delden in de winter niet te bereiken waren. De wegen waren in en vlak na de Tweede Wereldoorlog enorm slecht te begaan.

Op initiatief van enkele buurtbewoners, o.a. M.H. Gotink werd er na de Tweede Wereldoorlog een buurtvereniging opgericht. 't Precieze jaartal is niet bekend, maar zal vermoedelijk 1946 zijn geweest. In 1947 werd nl. door het overlijden van een in de buurt woonachtige jonge moeder het buurtfeest opgeschort of uitgesteld, dat is niet met zekerheid te zeggen.

Het eerste bestuur van de buurtvereniging zag er als volgt uit:

M.H. Gotink, voorzitter

H. Groot Roessink

A.J. Zweverink

J. Berendsen

F. Mullink

Het eerst, door de nieuwe buurtvereniging, georganiseerde feest werd een compleet volksfeest met vogelschieten, dogkar-rijden, kinderspelen enz. en dit allemaal bij de fam. Gotink, in en om de boerderij. Er mochten zwak-alcoholische dranken getapt worden, echter vanwege het besloten karakter alleen aan leden en huisgenoten. Degene, die iets sterkers wilde moest zich bij Gotink in de keuken vervoegen. Mocht er eventueel politie-controle komen dan was alles toch prima in orde!

Echter niet alleen op het gebied van feesten was de buurtvereniging actief, ook op ander gebied deed ze van zich spreken. Zo kwam er een buurttelefoon bij de fam. Gotink, in een apart vertrek compleet met teller, zodat de fam. Gotink niets te kort kwam. Hiervan werd de eerste jaren druk gebruik gemaakt, vooral bij bevallingen, ziekten of als men de veearts nodig had. De meeste mensen uit Delden konden gemakkelijker bij Gotink komen, dan in het dorp; alles gebeurde immers nog per fiets. Andersom gebeurde ook nog al eens, nl. dat Gotink werd gebeld om de mensen in de buurt te waarschuwen met ziekte of sterfgeval van verwanten.

Ook de eerste brandputten werden door bemiddeling van de buurtvereniging geplaatst, nl. één bij Reerink en één aan de Hilferinkweg, terwijl de straatverlichting op enkele kruispunten mede op aandrang van de buurtvereniging tot stand kwam.

Gecollecteerd werd er voor het verzenden van pakketten naar de jongens uit Delden die in Nederlands-Indië hun dienstplicht vervulden.

In de barre winters wist men elkaar ook te vinden. Zo werden een paar weggedeelten sneeuwvrij gemaakt, dit betrof het gedeelte Borgonje-Rossel en klompenfabriek tot Boerleskamp waardoor de sneeuwjacht tot bijna een meter moest worden weggegraven. Het leek dan wel of het nog oorlogstijd was (de tijd van de O.T.) compleet met schop, houweel enz. stond er een hele ploeg te werken; in tegenstelling met toen gebeurde er nu echter wel iets.

Ook herinner ik me nog dat er een collecte is gehouden voor iemand die een ongeluk had gehad en niet verzekerd was, zodat het gezin zich niet van het nodige kon voorzien.

Op aandrang en met medewerking van de buurtvereniging, waarbij iedereen in Delden naar vermogen ook financieel bijdroeg, werden in 1953 de wegen in Delden verhard. De Ned. Heide Mij. verzorgde de onderlaag, 3 stratenmakers zorgden ervoor dat de stenen (klinkers) erin kwamen. Deze waren door de week bij de fa. Mullink (Tolkamp) in de kost. 's Maandags deden ze nog praktisch niets; de alcohol van het weekend werkte dan nog te veel na, zo wil het verhaal en vrijdagmiddag waren ze al weer vertrokken. Maar het aantal meters werd wel gelegd, want als ze werkten, gebeurde dat in hoog tempo.

Dit zijn zo enkele punten, waaruit blijkt dat het de buurtvereniging niet alleen te doen was om feest te vieren of een bustocht te organiseren, maar een hechte gemeenschap vormde, waar men wat voor elkaar over had. Dit is iets om een voorbeeld aan te nemen.

H.C. Kettelerij.

Delden. Bij de boerderij Lankamp.

Uit de oude doos

Bladeren in oude kranten kan een heel aangename en interessante tijdpassering zijn. Vooral de plaatselijke kranten (meer dan de grote landelijke) roepen dan vaak oude herinneringen op.

Daarom hieronder enkele punten uit de Vordensche Courant van vrijdag 17 december 1915 en vrijdag 21 juli 1916.

Te beginnen met de burgerlijke stand:

Geboren: Egberta, d.v. Garrit Wijers en Elisabeth Garritsen.

Hendrik Marines, z.v. Gerrit Jan Huurneman en Fenneken Sigger.

Teuntjen, d.v. Jan Willem Lebbink en Steventje Woessink.

Gehuwd: Salomon Abas, 33 jr., Amsterdam en Bertha Philips, 37 jr., Vorden.

Dan een oproep voor militaire dienst:

Op 16 december 1915 zijn uit deze gemeente ingelijfd van de lichte 1916:

H.G. Albers, D. Klein Bramel, D.J. Brinkerink, D. Brummelman,

A.B. Hartman, A.J. Klein Ikkink, W. Kieskamp, A. Lievestro,

B. Meenink en G.J. Olthuijs, allen bij het 19^e regiment Infanterie te Doesburg.

En op 17 december:

J.A. Norde bij de 4^e Compagnie Wielrijders te Assen.

Promotie: De heer Bieleman alhier, die bij het begin der mobilisatie als korporaal onder de wapenen ging, is thans bevorderd tot tweede luitenant.

De geschiedenis herhaalt zich zouden we kunnen zeggen bij het lezen van deze advertentie uit 1915, al zal de schoorsteen nu wel niet in percelen verkocht worden:

Coöp. Stoomzuivelfabriek Vorden

Verkoop van afbraak van den fabrieksschoorsteen in verscheidene percelen, uitsluitend voor de leden der fabriek op maandag 20 december a.s. om 3 uur nam. Te zien op het terrein der fabriek.

Houtverkopingen waren in die tijd in het winterseizoen aan de orde van de dag. Zo lezen we in een advertentie dat notaris R. Numans te Vorden op woensdag 22 december 1915 des namiddags 2 uur in het Nutsgebouw publiek zal verkopen:

Er volgt dan een hele lijst van namen van verkopers zoals: H.G. Oldenampsen, Ned. Herv. Kerk, fam. Winkel, Lenselink v.d. Weppel en Mw. de wed. J. Bosman, die o.a. peppels, dennen, essen en wilgen te verkopen hebben.

Nog wat prijzen uit die tijd (een tijd waarin toch wel schaarste aan bepaalde artikelen was door W.O. I).

tarwebloem	10½ ct. per pond
koffie	75 ct. per pond
stroop	15 ct. per pond
varkens	80 ct. per kg

En volgens een advertentie van M. Camperman, costuumnaaister te Vorden kost een naai- en knipcursus f 10,-.

Goklustig was men toen ook al in Vorden, want staatsloten waren verkrijgbaar bij A.S.W. Baron v.d. Borch (als hoofdagent) en bij kapper A. Menger te Vorden. Tevens werden nog agenten gevraagd.

Wilde je als boer beginnen dan moest je ± f 1.000,- voor een hectare bouwland betalen, een meid op de boerderij verdiende f 140,- tot f 160,- per jaar (incl. kost en inwoning, zoals toen gebruikelijk was).

Beslist geen Vordense naam heeft de kwekerij die in een advertentie rozen aanbiedt, nl. Bogor.

Koperslagers en loodgieters worden gevraagd door G. Emsbroek, terwijl de Coöp. Landb.ver. "De Eendracht" een nette jongen vraagt die goed kan rekenen en vaardig (een goede hand) in 't schrijven is.

Of hun groei zodanig is dat ze het volgende jaar nog meer werknemers in dienst kunnen nemen valt te betwijfelen, want een jaar later zag het er heel wat beroerder uit, zo lezen we in de Zutphense Almanak van 1918.

Citaat: 't Jaar 1917 zal, ook om de buitengewone omstandigheden, lang in heugenis blijven. 't Begon met een langdurige echt ouderwetse winter. Door den verschrikkelijken wereldoorlog en de daardoor veroorzaakte stremmingen in het verkeer kwam er, vooral in de steden, groot gebrek aan licht en brandstof. Voeg daarbij de ongehoorde prijzen der levensmiddelen en 't is licht te begrijpen, dat menig gezin in hoogst moeilijke omstandigheden geraakte. Algemeen hoopte men op een vroeg voorjaar, die hoop werd echter niet verwezenlijkt. Zelfs in april kreeg men nog veel sneeuw en de zon zag men haast niet.

Eind april leken, van een afstand gezien, de boomen en bosschen nog kaal als midden in de winter. Zelfs het immergroene klimop, hulst en de brem waren hier en daar bevroren. De geringe aanvoer van steenkolen was oorzaak, dat ook de houtprijzen buitengewoon hoog werden.

Behoeftige mensen sprokkelden het dorre hout, dat in verschillende bossen overvloedig te vinden was.

Petroleum was haast niet te krijgen, zodat men op het platteland gedurende de lange avonden vaak in het donker moest zitten. Verscheidene andere artikelen deden, als ze nog te krijgen waren, fabelachtige prijzen. In juli betaalde men voor een mud haver f 20,- of meer.

In april zagen de weiden nog dor door de hevige vorst. Later werden ze in hun groei geremd door de grote droogte. In tal van weiden leed het vee, zo het al niet werd bijgevoederd, gebrek en als er al $\frac{1}{3}$ van het hooi van vorig jaar binnenkwam zou het al mooi zijn. Ook de haver kwijnde door dezelfde oorzaak en gaf hoogstens $\frac{1}{3}$ van de gewone opbrengst.

De zo bloeiende veestapel wordt om die reden dan ook sterk verminderd. Men zegt dat er voor 1.000 pond hooi f 100,- betaald werd.

Wegens het gebrek aan steenkool werd er voor een voer schelhout f 22,- betaald. Een voer duizendhout deed meer dan f 30,-.

Als men bij een en ander in aanmerking neemt dat door het energietekort de economische bedrijvigheid sterk terugliep en er daardoor nogal wat mensen werkloos werden, zal men kunnen begrijpen, dat die goede oude tijd, zeker in die periode, geen tijd was om naar terug te verlangen.

Voor honderd jaar

Wel niet helemaal, want onderstaand betreft een rekening uit het jaar 1889. Een rekening van een begrafenis van een Vordens ingezetene die een goed inzicht geeft van wat er in die tijd zoal bij een begrafenis kwam kijken. De letterlijke tekst van de rekening, zonder taalverbetering, luidde aldus:

Voorschot voor begraafenis van

Voor het maken van het graf	f 1,40
2 flesch jenever	- 1,38
lint voor hoedjes	- 0,73
pijpen en tabak	- 0,90
eiken lijkst	- 7,00
7 pond boter	- 3,64
2 pond koffie met cichorei	- 1,47
witte brood	- 8,00
opmaken der muts	- 0,35
doodlaken	- 1,00
	<hr/>
samen	f 25,87

op dato voldaan
4 november 1889

Openbare bibliotheek

De bibliotheek v/h Nut v/h algemeen te Vorden

Daar de oudste gegevens er helaas niet meer zijn, is het moeilijk precies te bepalen wanneer deze instelling is opgericht, aangenomen mag worden tussen 1920 en 1930.

Men is begonnen met een bibliotheek van kleine omvang en bestaande uit enkele tientallen romans en ook kinderboeken. Langzamerhand is zij gegroeid door geregeld boeken aan te schaffen en ook door giften van particulieren. De eerste 30 jaren na de oprichting was het lezen gratis voor de leden van het nut. Van het hoofdbestuur kreeg men geregeld een subsidie, die men aanwendde tot het kopen van nieuwe boeken of reparaties aan bestaande te bekostigen.

Maar daar de bibliotheek tenslotte haast noodlijdend was, werd er besloten om over te gaan tot het heffen van leesgeld. Dit is eerst gesteld geweest op 3 ct. per boek, nu konden ook de niet-leden v/h nut de boeken lezen en kwam er langzamerhand meer belangstelling voor. Daarna is het leesgeld opgeslagen tot 5 ct. per boek en ook is deze nog een tijdje 8 ct. geweest, maar daar er toen aanmerkelijk minder boeken uit de bibliotheek werden gelezen heeft men het toch maar weer op 5 ct. per boek per week gezet. Indien het langer wordt gehouden is het leesgeld de 2^e week ook nog 5 ct. en daarna elke week 10 ct. per boek. Deze regels gelden ook nu nog (1955 red.).

De bibliotheek is gevestigd in het nutsgebouw, ook is zij enige tijd in een zaal van de ULO-school gevestigd geweest, maar hier nam het lezerspubliek erg af, dus doet het er wel wat toe waar de bibliotheek gevestigd is.

Men is dan ook weer teruggegaan naar het nutsgebouw waar nu een bibliotheekzaal is en waar het lezend publiek weer snel toenam. De bibliotheek is geopend dinsdagmiddags van 4.30 tot 5.30 uur en zaterdagmiddag van 4 tot 5.30 uur. Dinsdag worden er niet zoveel boeken gehaald, de meeste daarvan zijn kinderboeken. Er zijn dan 2 personen om te helpen en tevens de administratie te verzorgen. Deze administratie wordt uitgevoerd op een alfabetisch kaartsysteem volgens de namen van de lezers gerangschikt. De boeken zelf zijn genummerd, dus is het erg eenvoudig. Zaterdag daarentegen is het veel drukker en hebben 5 à 6 personen er genoeg mee te doen. De drukste maanden zijn december en januari, en dan komt men ook meestal handen tekort.

De zomermaanden daarentegen zijn slap, de bibliotheek is dan gesloten van half juli tot half augustus. In deze tijd worden de boeken nagezien, de slechte eruit gehaald en indien mogelijk gerepareerd; waar het omslag van is beschadigd worden deze van een nieuwe kaft voorzien.

Men heeft behalve Nederlandse en in het Nederlands vertaalde ook wat Engelse boeken, welke van de reizende bibliotheek of the British Council worden betrokken en geregeld geruild worden. Het leesgeld hiervan is 10 ct. per boek per week.

Ook kan men altijd vak- en studieboeken aanvragen en ontvangt deze dan gratis uit de bibliotheek van de Mij.

De bibliotheek alhier bestaat uit 2.169 boeken, hiervan zijn 495 boeken voor de jeugd, 85 boeken voor oudere jongens en meisjes en 1.287 voor volwassenen. In deze laatste zijn nog weer 156 detectives en 146 populair-wetenschappelijke werken, de andere zijn romans.

Onder populair-wetenschappelijke boeken verstaat men o.a. reisbeschrijvingen, boeken over muziek, dieren enz.

Nieuwe boeken worden meestal 2x per jaar aangeschaft; hiervoor kunnen lezers en commissarissen lijstjes met boeken insturen met namen van boeken welke zij gaarne in de bibliotheek geplaatst zouden zien. Deze lijstjes worden door bestuur en commissarissen gekeurd en wordt er vooral op gelet of ze cultureel verantwoord zijn, daar ze anders door het hoofdbestuur (van de Mij. tot Nut van het algemeen) worden afgekeurd. Deze keuring door het hoofdbestuur moet wel geschieden, daar anders geen subsidie meer wordt uitgekeerd; ook is men verplicht een gedeelte van de subsidie aan populair-wetenschappelijke boeken te besteden.

Behalve de subsidie van het hoofdbestuur krijgt men ook nog subsidie van de gemeente plus de gelden die via leesgeld en verkoop van catalogi binnenkomen.

Er is een gestencilde catalogus waarin de boeken alphabetisch zijn gerangschikt en zijn onderverdeeld in romans, populair-wetenschappelijk, detectives, oudere meisjes- en jongensboeken en kinderboeken. Wanneer er nieuwe boeken bijkomen kan men aanvullingsbladen hiervan krijgen. Als er veel supplementen zijn worden ze verzameld tot 1 supplement of wanneer de catalogi op zijn dan wordt er een geheel nieuwe gemaakt.

De uitleningen van boeken in het jaar 1956 waren 8.633 romans, 50 Engelse boeken en 3.027 kinderboeken en dan nog 1.223 kinderboeken welke werden uitgeleend aan de O.L.-school alhier die zelf geen bibliotheek heeft en ook geen gelden hiervoor krijgt en ze daarom van de nutsbibliotheek betreft. Ook werden nog 6 studieboeken aangevraagd.

Het totale aantal lezers welke zijn ingeschreven zijn 298 kinderen en 168 volwassenen. Het lezersaantal ligt natuurlijk veel hoger, daar er uit één gezin meestal door meerderen wordt gelezen.

Het lezerspubliek bestaat uit arbeiders, middenstanders, intellectuelen, kinderen en enkele boeren. Deze laatste groep is maar gering doordat onder de boerenbevolking nog maar zeer weinig gelezen wordt. Dit komt hoofdzakelijk doordat men er zich geen tijd voor gunt en de gehele dag werkt zolang het licht is en verder wordt er alleen maar een krant gelezen en een enkel landbouwblad.

De jongere generatie begint al wel meer te lezen, daar dit op de Landbouwhuishoudschool en de Landbouwschool zeer wordt aanbevolen en waar men ook een bibliotheek heeft waaruit wordt gelezen en ze zo met het lezen worden vertrouwd gemaakt.

De boerenorganisaties hebben ook een eigen bibliotheek waar ze wel uit lezen.

De bevolking hier bestaat uit 6.000 zielen waarvan $\frac{1}{3}$ deel R.K. is en ook een eigen bibliotheek heeft.

Het merendeel der lezers zijn arbeiders waarvan de meeste werkzaam zijn in de fabrieken hier, zoals op de rijwielfabriek Empo, de borstelfabriek Haverkamp, de vleeswarenfabriek Poesse en de chromlederfabriek Albers. Er wordt zowel door de arbeiders als het kantoorpersoneel gelezen. Ook door enkele rusthuizen worden geregeld boeken gelezen en door de leerlingen van middelbare scholen. De groep intellectuelen en middenstanders, welke uit de bibliotheek lezen is niet zo groot. Er wordt op verschillende wijze nog reclame voor de bibliotheek gemaakt o.a. door folders huis-aan-huis te verspreiden en ook werden er op verschillende plaatsen reclamebiljetten opgehangen. Er wordt in het plaatselijk blad geadverteerd, terwijl iedere nieuwe inwoner een folder van de nutsbibliotheek krijgt thuisgestuurd.

Iedere nieuwe lezer krijgt bij de eerste uitlening een boek gratis ter lezing.

Door de commissie en het bestuur wordt de bibliotheek geheel belangeloos behartigd, zoals de uitgifte en het kaften van boeken en ook het catalogiseren, hetgeen de bibliotheek ten goede komt.

Er is voor het bestuur en de commissarissen gelegenheid om deel te nemen aan een cursus voor bibliotheekbeheerder. Deze is samengesteld in opdracht van de Opleidingscommissie van de Centrale Vereniging voor Openbare Leeszaal en Bibliotheken. Deze behandelt o.a. de keuze der boeken voor de samenstelling der bibliotheek hier, het uiterlijk, stijl en inhoud van het boek en verwijst naar de verschillende recensies. Verder het groeperen der boeken, de rubrieken, titelbeschrijvingen, terwijl de meeste aandacht wordt besteed aan de administratie en de boekhouding.

Het geheel geeft maar een zeer bekrompen beeld van de bibliotheek en van de boeken op zich, daar in het geheel geen aandacht wordt geschonken aan schrijvers of aan literatuur.

De bibliotheek groeit gelukkig gestaag, ook doordat het aantal boeken steeds toeneemt.

Ook in de oorlogstijd werd er veel gelezen maar er konden op het laatst praktisch geen boeken worden aangeschaft, de beschikbare gelden heeft men opgespaard en ze later in boeken omgezet.

Per 1 november 1973 is de nutsbibliotheek overgegaan naar de Provinciale Openbare Bibliotheek.

Vermeldenswaard is hier nog dat er ook een bibliotheek is geweest bij boekhandel-sigarenmagazijn "Jan Hassink" aan de Raadhuisstraat. Blijkens een advertentie in de Vordense Courant van 14 december 1934 werd er toen met het uitlenen van boeken begonnen, verder zijn hier geen gegevens over beschikbaar; de activiteiten werden 31 december 1968 gestaakt.

J. Vreeman-Dekker.

19 Maart [1808]

Omstreeks half vijf uren Jan Pardies mij aangegeven dat zoo even had gevonden Teunis Stoltenberg, dood liggende op den Bargerkamp even buiten het dorp Vorden bij de wheem, op een stuk met rog van G.J. Enzerink, dat mij dadelijk daarna toe heb begeben om zulks nader te onderzoeken en de Chir. v. Spanckeren laten roepen, en op voorn. Bargerkamp van 't ordin. voetpad of weg verwijderd zijnde gemelde Teunis Stoltenberg dood gevonden hebbende zeer met drek en slijk bemorst, zijnde geheel nat liggende op de rug met de handen agter het hoofd, waarschijnlijk van de koude verkleumt, ongeveer 25 à 30 trad van een sloot lopende tussen voorn. Bargerkamp en de weide van R.A. Roelofzen alwaar zeer waarschijnlijk is doorgewaad, en op de wal op gekropen is blijkens een afrepeling aan gemelde graven gevonden wordende alwaar nog een struik van een hazenoten bosch is afgebroken waaraan zich misschien heeft willen optrekken, dat volgens gezegdens gisteren avond op een Beede Maal en zeer dronken, zoude geweest zijn, dat zeer waarschijnlijk over de brug liggende over de Hissinkbeek in de weide van Roelofzen is geraakt en door den donkeren in plaats van door het hek langs de graven is gedwaald, aldaar heeft willen overspringen of ingevallen en aan de andere zijde weer is uitgekropen, dat de Chirurgijn van Spanckeren na gedane inspectie verklaarde dat hij dood en geen middel ter redding voor handen was, dat gemelde Teunis Stoltenberg geboortig van Bronkhorst oud ongeveer 70 jaren zedert lange jaaren alhier gewoond hebbende en zeer dikwijls het ongeluk had zich aan dronkenschap schuldig te maaken.

Uit: "Memoriboek van dieverij en breukzaaken. 1803", gehouden door J.H. Gallée, richter van het ambt Vorden.
(Archief gemeente Vorden, inv.nr. 81).

J. Eefling.